

стром (274–281), регистром географских појмова (282–290) и подацима о аутору (291).

Књига Горана Латиновића *Yugoslav-Italian Economic Relations (1918–1941)* нам показује како политика негативно утиче на економију уопште, а нарочито на трговину међу државама. Лоши политички односно међудржавни односи између Краљевине СХС/Југославије и Краљевине Италије успели су да упропасте економску сарадњу која је имала све предуслове да успе. Привредни односи, који су „на својој страни“ имали географску блискост, саобраћајну повезаност и изузетну комплементарност привреда, нису успели да превагну над политичким концепцијама, посебно са италијанске стране. То је нарочито несхватљиво када је у питању била робна размена између две суседне земље које су се готово идеално допуњавале – Италија је била веома зависна од увоза дрвета, житарица, живе стоке и меса, што је Краљевина СХС/Југославија највише и извозила, док је Краљевина СХС/Југославија увозила пуно текстила, који је био главни извозни производ италијанске индустрије. Посматрајући шире, у европским оквирима, колега Латиновић је југословенско-италијанске економске односе сасвим исправно посматрао и сместио у њихов природни контекст тј. у контекст односа Југославије са Француском као својом савезницом, са једне стране, и Италијом и Немачком, које јој политички нису биле наклоњене, са друге стране. Управо та чињеница, да у овој књизи југословенско-италијански односи нису приказани као изолована појава, већ као део много ширих економских и политичких процеса у међуратној Европи, представља и један од њених највећих квалитета који је препоручују како стручној јавности тако и оним читаоцима који су заинтересовани за економску историју, као и за историју Европе у међуратном периоду уопште.

Владимир Љ. ЦВЕТКОВИЋ

Diana Mishkova. *Beyond Balkanism: The Scholarly Politics of Region Making*. London, New York: Routledge, 2019, 282.

Оријентализам Едварда Саида пионирски је усмерио пажњу хуманистике с краја двадесетог века на значај изучавања слике *другог* и културне хегемоније *Запада*, којом се, кроз производњу знања о другима, учвршћује моћ над остатком света. Деветнаест година након Саидове књиге, 1997. објављен је *Имагинарни Балкан* Марије Тодорове, у коме ауторка расправља о разликама између оријентализма и, по њој, другачијег дискурса – балканизма. Код Тодорове је јасно приказан развој појма *Балкан* у машти западноевропских и америчких књижевника, новинара и једног броја научника. Ипак, тек чи-

тајући монографију Диане Мишкове *Beyond Balkanism: The Scholarly Politics of Region Making* можемо да се упознамо са производњом знања и регионалног дискурса и идентитета код самих балканских научника.

Диана Мишкова је директорка Центра за напредне студије у Софији и универзитетска професорка историје. Тема коју обрађује се уклапа у њене области интересовања, јер се претходно бавила историјом концепата и трансфера идеја, те интелектуалном историјом родне Бугарске, али и Србије, Румуније и Грчке. Књигу је издао британски гигант Раутлеџ, у оквиру своје едиције о студијама граничних простора.

Књига садржи увод, седам поглавља и закључак. У уводу ауторка објављује политички циљ свог дела – да укаже на субјективитет и делатност појма *Балкан*, као и одговорност балканских елита за садржај тог појма. Она најављује сучељавање регионалистичких приступа и приступа усредсређених на нацију. Што је најважније, Мишкова говори о томе да ће у потпуности обрнути досадашњу перспективу и посматрати трансфер са Балкана на Запад. Ипак, прво поглавље претреса незаобилазну историју дискурса великих сила (Немачке, Аустро-Угарске, Велике Британије, Француске и Русије) о Балкану и балканским народима до почетка Првог светског рата. Тек у другом поглављу, које за циљ има да покаже који су научници заслужни што је Балкан замишљен као културно-историјски простор, ауторка представља и анализира поглед класика балканологије, попут Јована Цвијића и Николаја Јорге.

Следећа два поглавља посвећена су међуратној слици Балкана. Мишкова се прво фокусира на институционализацију балканских студија у главним градовима већих балканских држава (Београду, Букурешту, Софији, Атини), те улогу Балкана у либералним и комунистичким идеолошким пројектима. С друге стране, четврто поглавље показује како у Сједињеним Државама, Великој Британији и Француској долази до отклона од регионалног сагледавања Балкана. Првенство су, ауторка напомиње, добиле студије појединачних балканских држава, што оставља академско изучавање Балкана као целине немачкој науци.

У петом и шестом поглављу Мишкова пише о дOMETИМА два приближавања балканских научника, између којих је у позним 70-им годинама дошло до пароксијализације услед писања националистичке историографије. Прво приближавање настало је у контексту дестаљинизације и узлета Покрета несврстаних, када се преиспитивала подела Европе на Исток и Запад. Скорије приближавање ауторка уочава у студијама формирања нација и модернизације, због тога што су балкански историчари били упућени да упореде сопствене нације са суседним. Напоследку, у седмом поглављу, истиче рат у Југославији као окидач поновног поимања Балкана као европског *другог*, са својим сопственим путем развоја.

Књига Диане Мишкове испуњава задатак који је ауторка изразила већ у наслову и одлази с оне стране балканизма, показује како се са успонима и падовима појам *Балкан* замишљао и користио у научном дискурсу. Због свеобухватности и позивања на радове научника са читавог Балкана,

ова монографија се придружила *Имагинарном Балкану* као незаобилазна референца када се говори о замишљању овог, али и других региона. Мишкова са правом опомиње да је прејака жеља да се све деконструише замаглила важност истраживања конструисаног, које, упркос нејасности граница и непотпуној дефинисаности, има реалне научне и политичке импликације.

Букашин ЗОРИЋ

Олга Манојловић Пинтар. *Последња битка. Шпански борци и југословенска криза осамдесетих.* Београд: Институт за новију историју Србије, 2019, 276.

Осамдесете године прошлог века свакако представљају период испуњен посебном унутрашњом динамиком кроз коју је пролазило југословенско друштво. Смрт Јосипа Броза Тита, односно одлазак неспорног политичког ауторитета на изванредан начин био је увод у године политичких и безбедносних изазова, у време економске кризе чија је дубина представљала изненађење за државни врх а која кроз несташице, рестрикције струје и инфлацију постаје део свакодневице југословенских грађана. Време које је носило наслеђе прошлих сукоба, нерешених питања и контроверзи, подстакнуто новим кризама и изазовима постаје испуњено и новим садржајима у политичком, друштвеном, економском животу. Деценију касније југословенске државе више није било. Остају питања спремности и способности политичких елита да се суоче са новим изазовима, као и са континуитетом политичких, националних подела, адекватности и правовремености донетих мера, објективних могућности изнајлажења решења. Такође, разумевање промена у југословенском друштву суоченом са константним турбуленцијама, али и друштву са снажним манифестацијама стваралачког потенцијала, и тумачење места појединца у времену кризе, остају истраживачки простор у покушају разумевања овог периода, каснијих исхода и у укупним анализама историје југословенске државе. У том смислу упознавање са појединим сегментима друштва, појединим актерима и организацијама и праћење њиховог односа према југословенској стварности представља значајан корак у правцу дубље и садржајније анализе посматраног времена. Књига Олге Манојловић Пинтар *Последња битка. Шпански борци и југословенска криза осамдесетих* у издању Института за новију историју Србије стога се чини важним помаком у покушају разумевања ових година сложених промена. Књига обухвата две целине: први део тј. уводну студију и други део, који садржи избор приређених архивских докумената. Лични осврт ауторке („На почетку“), Предговор, Увод, избор фотографија и списак извора и литературе заокружују ово издање.